

na dortu je video „Svoboda a nezávislost“ (Freedom and Independence) od německého umělce Bjørna Melhuse, který v něm parodizuje ultrapravicové doktríny Ayn Rand. Za zmínku rovněž stojí, že příští rok bude rozšířená verze výstavy představena v brněnském Domě umění.

Letošní konference zdůraznila mnohaletou tradici, na kterou kritická sociální věda i pražská konference navazují, ale také výzvy, které před kritickou teorií stojí. Svou lokací toto setkávání vstupuje rovněž do dialogu se sociálněvědním a humanitněvědním výzkumem v českém kontextu. Jak zaznělo z úst Alessandra Ferrary z Říma, který se ze všech organizátorů věnuje přípravě pražské konference nejdéle, poděkování patří Josefu Zumrovi, který byl na začátku 90. let ředitelem Filosofického ústavu AV ČR a umožnil přesunutí konference do Prahy, a Josefu Velkovi, který pro tento přesun a první ročníky pražské konference vytvořil na Akademii věd ČR nezbytné podmínky. Marek Hrubec navázal na práci těchto svých předchůdců a od počátku milénia spoluorganizuje konferenci se zahraničními kolegyněmi a kolegy. Pražská konference vstupuje do další etapy, v níž před kritickoteoretickým výzkumem stojí nové výzvy globálních konfliktních vztahů s jejich problematickými dopady v lokálních kontextech, včetně České republiky, jež jsou svou naléhavostí neméně zásadní než ty, které ve 30. letech stály před první generací kritické teorie.

Udržitelný rozvoj a genderové nerovnosti.

Zpráva z konference Ženy jako aktérky udržitelného rozvoje

Romana Marková Volejníčková, Marie Pospíšilová

Dne 24. února 2017 proběhla v Impact Hub Praha konference *Ženy jako aktérky udržitelného rozvoje*, kterou pořádala Ekumenická akademie.¹ Na konferenci bylo přítomno široké spektrum aktérů a akterek, které se zajímají, ať už pracovně nebo osobně, o téma udržitelného rozvoje. Byli zde zástupci a zástupkyně akademické sféry, místních samospráv, neziskových organizací a dalších. Tato konference jednoznačně ukázala, že je genderovým nerovnostem v některých oblastech udržitelného rozvoje, klimatických změn či v ekologických otázkách věnována malá pozornost, přestože, jak ukázali prezentující, se situace mění k lepšímu. Každý příspěvek představil důležité argumenty problematiky genderových nerovností v určité oblasti udržitelného rozvoje.

¹ Informace o konferenci včetně publikovaných příspěvků jsou dostupné na: <http://www.pestujplanetu.cz/aktuality/73-ohlednuti-za-konferenci-zeny-jako-akterky-udrzitelneho-rozvoje>.

je a nastínil i další směr pro budoucí diskusi a analýzy. Dalším nesporným přínosem této konference bylo, že o tématu genderových nerovností v oblasti udržitelného rozvoje se diskutovalo z různých úhlů pohledu a ukázalo se, jak jej lze uchopit z globální i lokální perspektivy. Globální perspektiva představila například téma chudoby žen, které se týká jak žen globálního Jihu, tak i zemí Severu. Jiné příspěvky byly více zaměřeny na Českou republiku, díky čemuž byla globální témata přenesena do lokálního českého kontextu. Příkladem byla naše prezentace studie *Gender a energetika*, kde bylo ukázáno na specifika feminizace chudoby v ČR v souvislosti s energetikou. V následujících řádcích představíme nejzajímavější prezentace, jež se zabývaly dvěma nejdůležitějšími tématy – dualitou lokálního a globálního a participací žen v oblasti udržitelného rozvoje.

Téma života žen globálního Jihu na konferenci představil Ondřej Horký-Hlucháň z Ústavu mezinárodních vztahů. Jedním z důležitých argumentů příspěvku bylo, že některé země Afriky jsou na evropské státy stále velmi silně napojeny i dnes. V důsledku toho mohou mít některá rozhodnutí na evropské úrovni, byť dobře míněná, negativní dopady mimo jiné i na genderovou rovnost v zemích globálního Jihu. Jedním z příkladů je oblast zemědělství, kde velmi často pracují ženy. Zavedení moderního zemědělství v některých afrických státech způsobilo praktické i symbolické znehodnocení práce žen v zemědělství a naopak byla posílena role práce mužů a jejich postavení ve společnosti. V příspěvku byl také zdůrazněn genderový rozměr problematiky – chudobou je v těchto zemích ohroženo mnohem více žen než mužů (stejně jako v zemích Severu). Prezentující poukázal na to, že podle odhadu UNDP (tj. Rozvojový program OSN) jsou v oblasti globálního Jihu dvě třetiny z nejchudších právě dívky a ženy. Prezentace ukázala, že feminizace chudoby je celosvětový problém, který v lokálních kontextech nabývá jiných forem.

Podoba feminizace chudoby v českém kontextu byla představena v naší prezentaci studie *Gender a energetika*,² ze které byly na konferenci prezentované některé výstupy. Cílem této publikace bylo analyzovat, zda a jak je v ČR genderová rovnost v energetice sledována a prosazována, především ve vybraných oblastech, jež oslovění experti a expertky v naší studii považovali za aktuální pro český kontext. Na konferenci jsme představily především téma nízkého zastoupení žen v energetice, téma energetické chudoby³ z genderového hlediska a genderové nerovnosti v dopadech energetiky na zdraví. I náš příspěvek, stejně jako jiné příspěvky na konferenci, ukázal, že tématu genderové rovnosti v oblasti udržitelného rozvoje nebo energetiky se v evropském kontextu věnuje pozornost poměrně nově. Zároveň jde o téma, které

² Publikace je ke stažení na <https://cz.boell.org/cs/2017/01/31/gender-energetika>.

³ Energetická chudoba je nedostatek energie (nebo nepřijatelné náklady) na vytápění, ochlazování, vaření, osvětlení a užívání elektrických spotřebičů v domácnosti. Podrobněji viz <http://fuelpoverty.eu/>.

bylo dosud studováno zejména v rozvojových zemích. Důvodem tohoto zaměření je, že v těchto zemích jsou to ženy, které zajišťují základní životní potřeby rodiny, jako je dřevo na topení nebo pitná voda. V tomto světle se mohou jevit dopady vykácení lesů nebo znečištění pitné vody jako palčivější problémy než ty, o kterých se v kontextu genderových nerovností v energetice diskutuje v Evropě (detailněji je o těchto tématech pojednáno níže). I to může být důvodem, proč je v evropských zemích genderová rovnost v oblasti energetiky tématem až posledních několika let. Jednou z hlavních oblastí výzkumu je nízké zastoupení žen v energetice (především v průběhu vzdělávání, v otázkách horizontální a vertikální genderové segregace, ale také v expertní a vědecké komunitě). Ve studii i v prezentaci jsme však ukázaly i další témata, kterým zatím není věnován dostatek prostoru. Například v oblasti energetické chudoby není genderové hledisko řešeno téměř vůbec. Současné studie ale poukazují na to, že jedním z aspektů vedoucích k energetické chudobě jsou malé finance (např. při počáteční investici do úspornějších opatření domácnosti). Ze statistik vyplývá, že ženy mají menší příjmy než muži a že jsou více ohroženy chudobou, a lze proto usuzovat, že to budou právě ženy, které budou více ohroženy i energetickou chudobou. Pokud však genderové hledisko nebude v energetické chudobě prosazováno a nebude se o něm diskutovat, případná opatření snižující energetickou chudobu nebudou tuto situaci žen řešit.

Přednáška Moniky McGarrell Klimentové z Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy poukázala na to, jak je genderová dimenze zatím poměrně přehlíženým tématem v oblasti udržitelnosti ve městech a obcích. Ve svém příspěvku odhalila zdánlivou genderovou neutralitu fungování měst a jejich vztahu k udržitelnému rozvoji. Upozorňovala na různé životní role mužů a žen a s tím spojené odlišné životní zkušenosti a různý vliv a přístup k řešení environmentálních a sociálních problémů. Příkladem je rodičovská role spojená s péčí o děti, která se častěji týká žen. Péče o děti vyžaduje jiné potřeby, co se týče transportu a pohybu po městě (např. vyzvedávání dětí z kroužků). Na jedné straně tak mají ženy a muži jiné požadavky na podobu města a trávení času během dne, na straně druhé má jejich aktivita jiné dopady na životní prostředí – jedná se například o vyšší míru využívání osobní automobilové dopravy muži oproti ženám, které častěji využívají ekologičtější hromadnou dopravu. Nástrojem, který by měl tyto rozdílné potřeby a přístupy odhalovat, je gender mainstreaming, který propojuje konkrétní opatření s rozsáhlejšími strukturálními změnami. Konkrétní kroky mohou mít podobu specifických opatření například ke sladování pracovního a rodinného života ze strany zaměstnavatele nebo obecnějších systémových změn, jako je zvyšování zastoupení žen v politice.

Druhá část konference měla participativní podobu. Jednalo se o workshopy, ve kterých účastníci a účastnice diskutovali nad tématem participace žen na lokální politické úrovni a nad tím, jak vnášet cíle udržitelného rozvoje do každodenní agendy města.

Tato témata opět ukazovala vztah lokálního a globálního – diskutovalo se o konkrétních možných krocích, které lze provádět na lokální úrovni, případně o bariérách, které jsou přítomny v jejich zavedení. O jednotlivých možných krocích se uvažovalo v širším kontextu globálních dopadů, jež tato opatření mohou mít. Samotné diskuse s účastníky a účastnicemi v některých případech ukázaly právě na to, že uvažování o genderových nerovnostech je v oblasti udržitelného rozvoje poměrně novým tématem.

Hlavním cílem konference bylo upozorňovat na současnou roli žen v oblasti udržitelného rozvoje. Příspěvky popisovaly jejich postavení, význam jejich zapojení a možné bariéry, kterým čelí. Jak se ukázalo, v některých oblastech jsou téma zastoupení a význam tohoto zastoupení poměrně nové nebo nesamozřejmé. Největším přínosem konference je, že ukázala na konkrétní problémy či kroky, jež může jedinec dělat (nebo nad nimi alespoň uvažovat) s vědomím širších souvislostí a dopadů, které tyto kroky mohou mít.